

FIIA 1/2014

COMMENT

Katja Creutz
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Kansainvälisen yhteisön on tuettava Etelä-Sudania: Itsenäisen valtion asema ei saa aikaan ihmeitä

Etelä-Sudanin levottomuudet osoittavat, että maailman uusimmassa valtiossa riittää työsarkaa myös itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen. Kansainvälisen yhteisön tulee auttaa eteläsudanilaisia palauttamaan ja ylläpitämään rauhaa elinkelpoisen valtion rakentamiseksi.

Etelä-Sudanin pitkä taival itsenäiseksi valtioksi päättyi vuonna 2011, kun Yhdistyneet kansakunnat toivotti maan terve-
tulleeksi valtioiden yhteisöön ja maailmanjärjestön 193. jäseneksi. Vuosikymmeniä jatkunut Sudanin pohjois- ja eteläosan välinen sota oli saatu lopetetuksi, ja kansanäänestys etelän tulevaisuudesta oli antanut kiistattoman tuen itsenäisen Etelä-Sudanin muodostamiselle.

Sittemmin tämä kansainvälinen menestystarina on kuitenkin muuttunut humanitaariseksi katastrofiksi. Etelä-Sudanissa joulukuussa 2013 puhjenneet taistelut ovat herättäneet kysymyksiä valtion elinkelpoisuudesta ja siitä, kuinka kansainvälisen yhteisön tulisi reagoida laajoihin levottomuuksiin. VäkivaltaisuuDET antavat aiheita myös keskusteluun siitä, kuinka toiset valtiot vaikuttavat valtioiden muodostumiseen yleensä.

Taisteluiden vuoksi eräät yhdysvaltalaiset ulkopoliittikan asiantuntijat ovat esittäneet, että Etelä-Sudaniin olisi luotava kansainvälinen väliaikaishallinto tai protektoraatti. Väkivaltaisuuksien on katsottu osoittavan, että maan itsenäisyys oli ennenaikainen ja että maa tulisi siksi asettaa kansainvälisen valvonnan alaiseksi. Vaikka näkemykset ovat kiistanalaisia, on aiheellista kysyä,

mitä uudelle, hauralle valtiolle tapahtuu, kun taistelut puhkeavat sen maaperällä.

Kansainvälisen oikeuden mukaan itsenäisen valtion asema ei kuitenkaan yleensä ole uhattuna, vaikka tosiasiallinen valta menettäisiin. Esimerkiksi nykyisen Kongon demokraattisen tasavallan itsenäistyttyä vuonna 1960 maan hallitus ei kyennyt ulottamaan valtaansa koko maahan, koska maa oli sisäisesti hajanainen ja hallitus oli huonosti valmistautunut tehtävänsä. Toinen esimerkki siitä, että todellisen vallan menettäminen ei kansainvälisoikeudellisesti yleensä vaikuta valtion viralliseen asemaan itsenäisenä maana, on Bosnia-Hertsegovina, joka on ollut kansainvälisen valvonnan alaisena jo vuosia.

Etelä-Sudanin asemaa itsenäisenä valtiona siis tuskin tullaan kyseenalaistamaan. Vaikka Etelä-Sudanin sisällissodalla ei olisikaan vaikutusta maan viralliseen asemaan, tilanne korostaa muodollisen ja tosiasiallisen itsenäisyyden välistä kuilua. Etelä-Sudanin itsenäisyysprosessi nautti laajaa kansainvälistä tukea: itsenäisyyden takana olivat YK:n lisäksi muun muassa Yhdysvallat ja Etelä-Sudanin naapurivaltiot. Itsenäisyyden laaja tuki johtui Etelä-Sudanin pitkästä taistelusta ulkomaista sortoa vastaan, maan

kulttuurisesta, kielellisestä ja uskonnollisesta eriytyneisyydestä sekä siitä, että Sudan ei sallinut etelän päättää sisäisesti omista asioistaan.

Kansainvälisen yhteisön into itsenäisyydestä on kuitenkin vaihtunut realistisiin näkemyksiin jäljellä olevista haasteista. Presidentti Salva Kiirin ja oppositiojohtaja Riek Macharin kiistojen sytyttämä sisällissota on aiheuttanut tuhansien ihmisten kuoleman ja ajanut sadattuhannet maansisäisiksi pakolaisiksi. YK ponnistelee taatakseen sen tuki-kohtiin hakeutuneiden kymmenien tuhansien siviilien turvallisuuden. Lisäksi hälyttävät raportit etnisestä väkivallasta pitänevät Etelä-Sudanin uutisotsikoissa vielä pitkään. Ilmassa on pelko Ruandan kansanmurhan kaltaisten tapahtumien toistumisesta.

Tämän kehityksen valossa on keskusteltava siitä, miten kansainvälinen yhteisö vaikuttaa uusien valtioiden syntyyn. Uusien valtioiden muodostuminen on sekoitus juridiikkaa, politiikkaa ja tosielämän olosuhteita. Tärkeä osa itsenäisyyden saavuttamista on, että valtiotulokas saa itsenäisyyspyrkimyksilleen muiden valtioiden hyväksynnän. Ilman sitä uuden valtion on vaikea toimia kansainvälisillä foorumeilla. Muilla valtioilla on siis merkitävä rooli uuden valtion synnyssä.

Finnish Institute of
International Affairs

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Telephone

+358 (0)9 432 7000

Fax

+358 (0)9 432 7799

www.fiia.fi

The Finnish Institute of International Affairs is an independent research institute that produces high-level research to support political decision-making and public debate both nationally and internationally.

The Institute undertakes quality control in editing publications but the responsibility for the views expressed ultimately rests with the authors.

Oletettavaa on, että nykyiset valtiot ovat vastaisuudessa yhä varovaisempia tunnustamaan itsenäisyyttä havittelevia alueita, kuten Somalimaata tai Palestiinaa. Ne ja muut itsenäisiksi pyrkivät alueet siis tuskin hyötyvät Etelä-Sudanin itsenäisyyspyrkimyksiä leimanneesta optimismista.

Etelä-Sudanissa kansainvälisten ponnisteluiden on jatkuttava entistä tehokkaampina, jotta maan kehitys saadaan käännettyksi. Ensin kansainvälisen yhteisön on autettava Etelä-Sudania lopettamaan sisällissota diplomatian ja poliittisen vuoropuhelun keinoin sekä valvomalla tulitaukoa. Humanitaarisen avun perille pääseminen on välttämätöntä. Näiden ensisijaisten tavoitteiden saavuttamisen jälkeen kansainvälisen yhteisön tulee kääntää katseensa takaisin valtionrakentamiseen.

Kansainvälisen yhteisön on autettava Sudania ja Etelä-Sudania ratkaisemaan kiistansa raja-alueista, öljytuloista ja öljyputkista. Etelä-Sudanin demokraattista poliittista prosessia on tuettava ja turvallisuutta, taloutta, julkista hallintoa, infrastruktuuria sekä ihmisoikeustilannetta parannettava. Korruption ja valtion varojen ryöstelyyn on puututtava, jotta Etelä-Sudan voi nousta maailman köyhimpien maiden joukosta. Työtä

riittää, ja kansainvälinen yhteisö on jälleen kerran saanut muistutuksen siitä, että maan virallinen asema itsenäisenä valtiona ei ole oikotie tosiasialliseen itsenäisyyteen, saati rauhanomaiseen kehitykseen ja vaurauteen.